

บทที่ 3

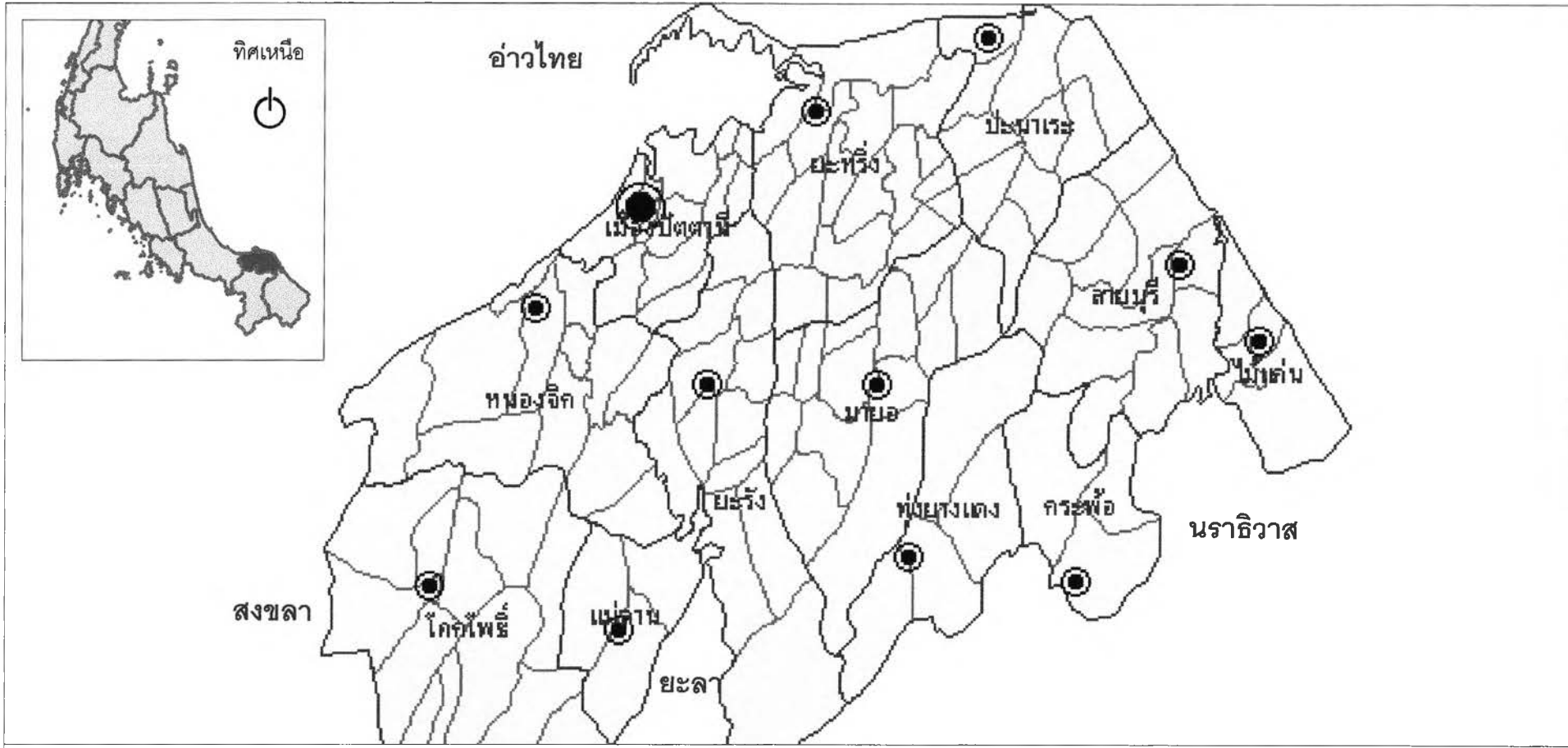
วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยที่จะได้กล่าวในบทนี้จะเป็นการอธิบายถึงวิธีการวิจัยจากที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 1 เกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการศึกษาในบทนี้จะกล่าวถึง การเลือกพื้นที่ศึกษา วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมถึงวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การเลือกพื้นที่ศึกษา

ศาสนาอิสลามถือเป็นศาสนาที่สำคัญศาสนาหนึ่งรองจากศาสนาพุทธที่เป็นศาสนาของคนไทยส่วนใหญ่ และมีประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามมากเป็นอันดับสองของประเทศ ซึ่งประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามส่วนใหญ่รวมตัวกันอยู่อย่างหนาแน่นในห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้อันประกอบด้วย จังหวัดสงขลา ปัตตานี นราธิวาส ยะลาและสตูล

ในการศึกษาครั้งนี้ได้คัดเลือกเทศบาลเมืองปัตตานีเป็นพื้นที่ศึกษา(แผนที่ 3.1) เนื่องจากจังหวัดปัตตานีเป็นจังหวัดที่มีความเจริญรุ่งเรืองมากเป็นเมืองเก่าที่ยิ่งใหญ่ เคยมีฐานะเป็นเมืองหลวงและเมืองท่าสำคัญ(อ่าวปัตตานี) ของอาณาจักรลังกาสุกะซึ่งเป็นรัฐอิสระของชาวไทยพุทธในพุทธศตวรรษที่ 7 ตั้งอยู่ริมฝั่งทะเลตะวันออกของภาคใต้สุดติดกับทะเลจีนใต้หรืออ่าวไทย เมืองปัตตานีมีชาวไทยผู้นับถือศาสนาอิสลามอาศัยอยู่ประมาณร้อยละ 80.7 และยังเป็นศูนย์กลางด้านการศึกษาศาสนาอิสลามเนื่องจากมีวิทยาลัยอิสลามศึกษา ที่อยู่ในสังกัดมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ทั้งยังเป็นศูนย์กลางด้านอุตสาหกรรมประมงรองลงมาจากจังหวัดสงขลา โดยในการศึกษาเรื่องการใช้พื้นที่ทำกิจกรรมในชุมชนและเมืองของชาวมุสลิมมุสลิมในเทศบาลเมืองปัตตานีครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาชาวมุสลิมมุสลิมที่มีอยู่ในจังหวัดปัตตานีทั้งหมด ซึ่งมีทั้งสิ้น 4 ชุมชน(แผนที่ 3.2) ได้แก่ ชุมชนสะบารัง ชุมชนยูโยด่านภาชี ชุมชนปือติงหะยีแม และชุมชนปือติงตันหยง

การใช้พื้นที่ทำกิจกรรมในชุมชนและเมืองของชาวมุสลิมในเทศบาลเมืองปัตตานี

แผนที่ 3.1 ที่ตั้งพื้นที่ศึกษา

สัญลักษณ์

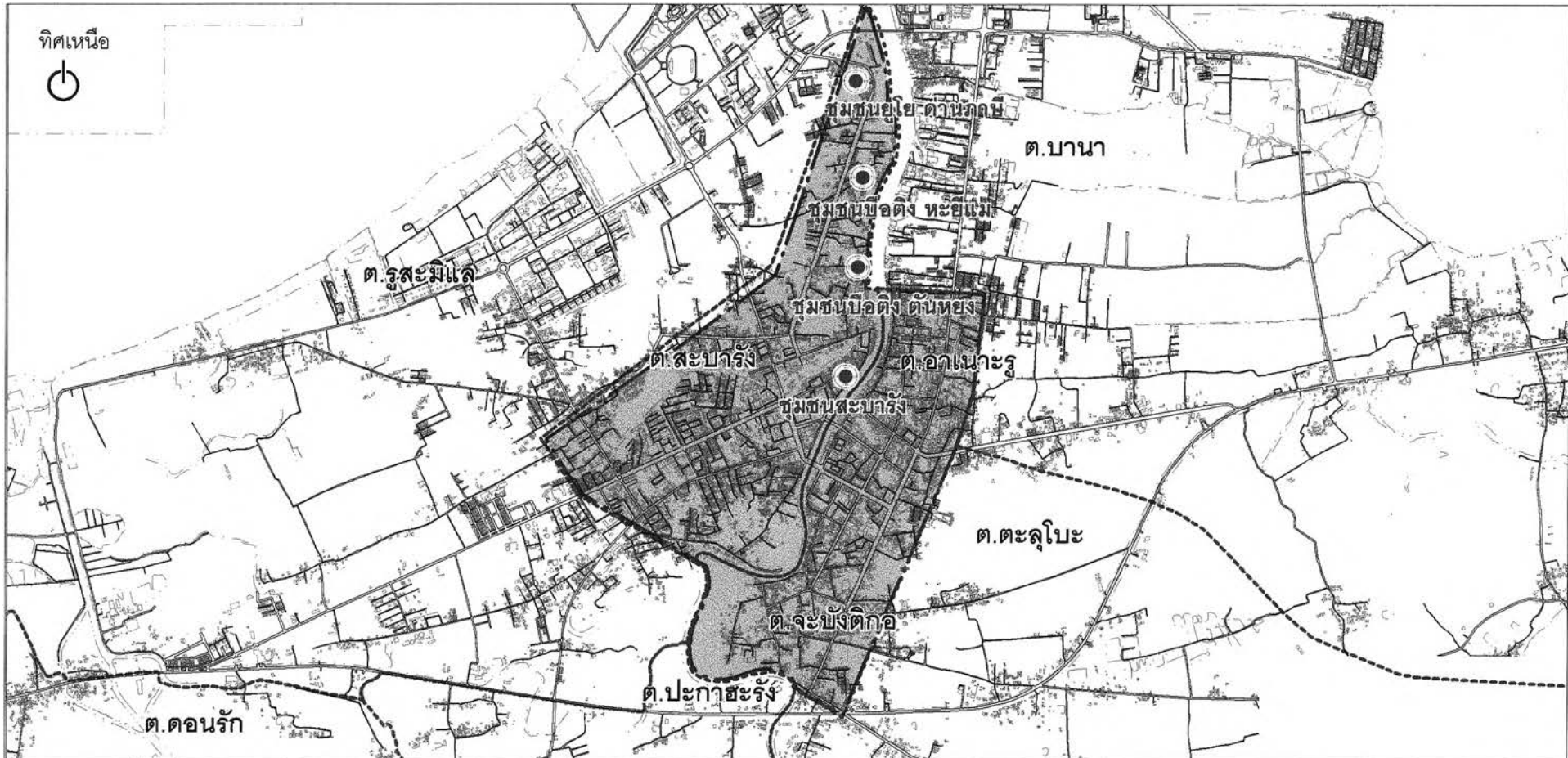
- ที่ตั้งอำเภอ
- เขตอำเภอ

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา: สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองปัตตานี

การใช้พื้นที่ทำกิจกรรมในชุมชนและเมืองของชาวชุมชนแออัดไทยมุสลิมในเทศบาลเมืองปัตตานี

แผนที่ 3.2 ชุมชนแออัดในเขตเทศบาลเมืองปัตตานี

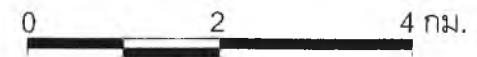
สัญลักษณ์

 เขตเทศบาลเมืองปัตตานี

 ที่ตั้งชุมชนแออัด

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา: สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองปัตตานี

3.2 ขนาดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 ประชากร

เนื่องจากการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาการใช้พื้นที่ทำกิจกรรมของชาวชุมชนแออัดไทยมุสลิม ดังนั้นกลุ่มประชากรที่ต้องศึกษา คือ ชาวไทยมุสลิมที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดในเทศบาลเมืองปัตตานี

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรในพื้นที่ศึกษา ปี พ.ศ.2543

ชุมชน	จำนวนประชากร(คน)
สะพานรั้ง	1,482
ยูโยด่านภาษี	570
ป้อมดิงหะยีแม	996
ป้อมดิงตันหยง	1,009
รวม	4,057

ที่มา : กองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองปัตตานี

3.2.2 กลุ่มตัวอย่าง

จากข้อมูลประชากรในปี พ.ศ.2543 สามารถหาประชากรกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตร Yamane

$$n = N/1+NE^2$$

โดยที่ n คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับประชากร

N คือ จำนวนประชากรในที่นี่คือ 4,057 คน

E คือ ค่าความคลาดเคลื่อนสูงสุดที่ยอมรับได้ ในที่นี่คือ $\pm 5\%$

แทนค่าสูตร

$$\begin{aligned} n &= 4,057/1+(4,057)*(0.05)^2 \\ &= 364 \end{aligned}$$

ดังนั้นประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาคั้งนี้ จึงได้เท่ากับ 364 ตัวอย่าง จากจำนวนประชากรทั้ง 4 ชุมชน มีจำนวนทั้งสิ้น 4,057 คน แบ่งเป็น ชุมชนสะพานรั้ง 1,482 คน ชุมชนยูโยด่านภาษี 570 คน ชุมชนป้อมดิงหะยีแม 996 คน และชุมชนป้อมดิงตันหยง 1,009 คน

หากกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชุมชนโดยการแบ่งชั้น (Proportional Stratified Sampling) ตามสัดส่วนของจำนวนครัวเรือนกับขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตร

$$\frac{n}{N} = \frac{n_1}{N_1} = \frac{n_2}{N_2} = \frac{n_3}{N_3} = \dots = \frac{n_j}{N_j}$$

โดยที่ n คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

N คือ ประชากรทั้งหมด

n_i คือ ขนาดกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มที่ i ($i=1,2,3,\dots,l$)

N_j คือ ประชากรในกลุ่มที่ j ($j=1,2,3,\dots,J$)

และ $n = n_1 + n_2 + n_3 + \dots + n_i$

$$N = N_1 + N_2 + N_3 + \dots + N_j$$

วิธีคิดเพื่อหาสัดส่วนของขนาดกลุ่มตัวอย่าง ในแต่ละชุมชน เป็นอัตราส่วนดังนี้

$$n = 364/4,057$$

$$= 0.089$$

ชุมชนสระบัวรั้ง $1,482 * 0.089 = 132$ คน

ชุมชนยูโยด่านภาษี $570 * 0.089 = 52$ คน

ชุมชนบือติงหะยีแม $996 * 0.089 = 90$ คน

ชุมชนบือติงตันหยง $1,009 * 0.089 = 90$ คน

จากวิธีคิดข้างต้นจะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนประชากรสำหรับใช้ในการศึกษาจำนวน 364 คน

ตารางที่ 3.2 จำนวนประชากรและประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามชุมชน

ชุมชน	จำนวนประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
สระบัวรั้ง	1,482	132(137)
ยูโยด่านภาษี	570	52(63)
บือติงหะยีแม	996	90(96)
บือติงตันหยง	1,009	90(104)
รวม	4,057	364(400)

(ตัวเลขในวงเล็บคือขนาดตัวอย่างที่ได้จากการเก็บข้อมูลจริง)

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

- 1) แผนที่ ผังชุมชน เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการศึกษาด้านกายภาพ ที่ตั้งชุมชน และสภาพแวดล้อมต่างๆ
- 2) การสังเกต เป็นการทำความเข้าใจกับการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ รวมไปถึงการถ่ายรูปประกอบ เพื่อนำมาประกอบการศึกษา
- 3) แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือที่ใช้โดยวิธีการสำรวจภาคสนาม (Survey Research) เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ที่ใช้แบบสอบถามและแบบบันทึกกิจกรรมที่มีการทดสอบล่วงหน้า (Pre-test) เพื่อกำหนดกรอบของคำถาม และรายละเอียดของเรื่องที่ต้องการศึกษา จากนั้นนำแบบสอบถามและแบบบันทึกกิจกรรมมาทำการปรับปรุงเพื่อนำไปสัมภาษณ์จริงต่อไป การเก็บข้อมูลทั้ง 4 ชุมชนโดยใช้แบบสอบถาม มีวิธีการคือ การสุ่มตัวอย่างเป็นแบบกระจายทั่วพื้นที่โดยบังเอิญ (Accident Sampling) ตามอัตราส่วนของจำนวนประชากร ในชุมชนสระบัว ภูโยดำนภาชี บือตึงหะยีแม และชุมชนบือตึงตันหยง มีครัวเรือนที่ทำแบบสอบถามทั้งสิ้น 66 ครัวเรือน (400 คน) โดยการสอบถามสมาชิกทุกคนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนทั้งชายและหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 7 ปีขึ้นไป เพราะเป็นวัยเรียนหนังสือ ซึ่งการทำกิจกรรมและการใช้พื้นที่จะไม่ทำอยู่ในบริเวณบ้านอีกต่อไปโดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่มเพื่อความสะดวกในการเปรียบเทียบรูปแบบการทำกิจกรรมและการใช้พื้นที่ในชุมชนและเมืองของแต่ละคน ได้แก่
  - กลุ่มเด็กและวัยรุ่น (7 – 20 ปี) วัยกำลังเรียนหนังสือ ได้แก่ ลูก หลาน
  - กลุ่มผู้ใหญ่ (21 – 50 ปี) วัยทำงาน ได้แก่ พ่อ แม่ ลุง ป้า น้า อา ฯ
  - กลุ่มผู้สูงอายุ (51 ปีขึ้นไป) วัยชรา หรือผู้เกษียณอายุ ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย
 นอกจากนี้ยังใช้ลักษณะประชากร ด้าน เพศ (ชาย,หญิง) สถานภาพ (โสด,สมรส,ม่าย) การศึกษา (ไม่ได้รับการศึกษา,ประถมศึกษา,มัธยมศึกษา...) และอาชีพมาประกอบการวิเคราะห์ โดยแบ่งประเด็นเนื้อหาของแบบสอบถามออกเป็น 4 ส่วน คือ
  - ส่วนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของประชากรที่ศึกษา เพศ อายุ สถานภาพ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน สถานภาพในครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และระดับการศึกษา

- ส่วนที่ 2 สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม สถานภาพในอาชีพ รายได้เฉลี่ย ต่อเดือน พาหนะหลักที่ใช้เป็นประจำวัน และการรักษาพยาบาลในยามเจ็บป่วย
- ส่วนที่ 3 สภาพทางด้านกายภาพ ลักษณะกรรมสิทธิ์ของบ้านและที่อยู่อาศัย น้ำประปา ไฟฟ้า ระบบระบายน้ำและการกำจัดขยะ
- ส่วนที่ 4 เป็นแบบบันทึกกิจกรรมการใช้พื้นที่เพื่อทำกิจกรรมในชุมชนและเมือง โดยเริ่มจากการแบ่งประเภทของกิจกรรมออกเป็น 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมทางศาสนา แบ่งออกเป็น 9 กิจกรรม คือ การละหมาดประจำวัน การละหมาดวันศุกร์ การละหมาดญะนาซะห์ การเรียนอักษรยาคี การเรียนอ่านคัมภีร์อัล-กุรอาน การถือศีลอด การบริจาคชะกาต การประกอบพิธีฮัจญ์ การร่วมงานประเพณีฮารีรายอ กิจกรรมทางสังคม แบ่งออกเป็น 10 กิจกรรม คือการทำงานบ้าน ทำงาน เรียนหนังสือ การไปหาหมอ ไปธนาคาร การออกกำลังกาย ชื้อของในชุมชน ชื้อของในเมือง การช่วยงานในชุมชน และช่วยงานเพื่อนบ้าน ทั้งนี้ในแบบบันทึกกิจกรรมแบ่งเนื้อหาออกเป็น ความถี่ของการทำไปกิจกรรม ช่วงเวลาของการทำกิจกรรม และวิธีการเดินทางไปทำกิจกรรม สถานที่ทำกิจกรรม และระยะเวลาเดินทางไปทำกิจกรรม (ดูภาคผนวก)

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งตามข้อมูลที่ทำการศึกษา คือ ข้อมูลทุติยภูมิ และข้อมูลปฐมภูมิ

3.4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนที่ ผังชุมชน รวมถึงแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลสภาพเบื้องต้นของชุมชน อาทิ เรื่องที่ตั้ง ประวัติ สาธารณูปโภค สาธารณูปการ เศรษฐกิจและวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิม เพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับเรื่องที่ทำกรวิจัยได้ชัดเจนมากขึ้น

3.4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ

เป็นการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนาม โดยมีขั้นตอนและวิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

- 1) เริ่มจากการติดต่อประสานงานกับกองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองปัตตานี เพื่อเข้าพบผู้นำชุมชนแต่ละชุมชน
- 2) เข้าพบผู้นำชุมชน บอกถึงวัตถุประสงค์ เหตุผลที่เข้ามาทำการศึกษา รวมถึงการตรวจสอบสภาพเบื้องต้นของพื้นที่ศึกษา ลักษณะที่อยู่อาศัยและสภาพการอยู่อาศัย
- 3) สร้างความคุ้นเคย กับผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชน โดยการพบปะที่ร้านค้าในชุมชน มัสยิด เป็นต้น
- 4) การเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างโดยการให้แบบสอบถามควบคู่กับการสัมภาษณ์ และสังเกต เนื่องจากในการศึกษาคั้งนี้กลุ่มประชากรเป้าหมายเป็นชาวไทยมุสลิม ส่วนใหญ่ใช้ภาษามลายูท้องถิ่นในการสื่อสารประจำวัน ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้แก้ปัญหาด้วยการจัดหาทีมผู้ช่วยวิจัย อบรมทำความเข้าใจกับวัตถุประสงค์ ของข้อคำถามและคำตอบนั้นๆ ทำความเข้าใจและซักถามกันในกลุ่มทีมผู้ช่วยวิจัยให้เข้าใจตรงกันทุกข้อ เพื่อไม่ให้เกิดข้อผิดพลาด แล้วจึงนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งด้านitudinalและปฐมภูมิ ก็นำมาทำการวิเคราะห์ข้อมูล ในส่วนของข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรม SPSS for WINDOWS เพื่อการหาค่าสถิติต่างๆ เช่น ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ฯ แล้วจึงนำเสนอในรูปแบบของตาราง หรือแผนภูมิ และภาพถ่ายประกอบการพรรณนา สรุปลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อทำกิจกรรมต่างๆภายในชุมชน และพื้นที่เมือง เพื่อหาแนวทางการใช้พื้นที่สำหรับการทำกิจกรรมของชุมชนแออัดไทยมุสลิมต่อไป